

NR 4 | 2005 | ÅRGÅNG 7

HEDENBLADET

För dig i Heden, Hamptjärnmoran, Hedsvedjan, Trångfors, Framnäs, Kusön, Bodforsen, Mjedsjön, Övre Heden och Slumpberget.

Foto: Henry Magnusson

GOD JUL

INDEX

POSITIV RESPONS	3
ÄLGJAKTSREPORTAGE	4-5
SKOLKORT	6

JULKRYSSSET	8
HANDBOLL	9
BENGT ANDERSSON	10-11
HINK OCH MOPP	12-13
FINSKT JULBORD	14

HISTORIER	15
JULMARKNADEN	17
"LÄSSLABB"	18-19
EOLA LUNDGREN	20-21
KNALLANDE DEL II	22-23

Foto: Lennart Vikström

Foto: Eva Pettersson

Foto: Peder Bergquist

JUL OCH ENSAMHETEN

Det lackar emot jul igen. Fast det ännu inte finns snö på marken är varuhusens hyllor redan fulla med julsaker. Redan den 11 november då jag skriver det här har vi börjat frossa i ett julfirande som verkar börja tidigare och tidigare för varje år.

Vad är det då vi firar? "Det här var på den tiden då man fortfarande firade jul till åminnelse av Jesu födelse" säger Tage Danielsson i sin fantastiska "Karl Bertil Jonssons julafton" som sänds varje julafton. Se den, den lämnar dig inte oberörd.

JAG TROR att vi tappat bort Jesusbarnet i julbrådskan. Jesusbarnet har reducerats till en av

delarna i det Native Set som kan inhandlas på Varuhuset. Native Set är en julkrubba med Jesusbarn, Maria, Josef, åsnor och Vise Män ridande på kameler.

Kanske ligger han gömd bland julklappspappret som i drivor fyller

golvet efter julaftonens överflöd?

Jag ska i den här ledaren balansera på en tunn tråd, mellan att vara "religiöst och politiskt obunden" och att faktiskt ge röst till dem som ingen röst har. För den skull ska jag skriva om Jesus, inte den religiöse Jesus, det vore inte religiöst obundet, utan om den etiske Jesus. Jag tar alltså inte en religiös ståndpunkt utan försöker vara humanistisk och etisk.

NÄR JAG SKRIVER det här har jag just avslutat mitt reportage om Hink och Mopp. Jag är uppfylld över insikten att det i samhället finns bortglömda människor, människor som lever i misär i en ensam lägenhet, mitt ibland oss, bland dig och mig. Hur kan det vara så? Hur kan ett samhälle i Västvärden, med en utbyggd välfärd, glömma bort en medmänniska? Hur kan en psykiskt sjuk människa placeras i ensamhet i en lägenhet, ensam med sin ångest och sina tvångstankar?

SKULLE JESUS HA sett dem? Skulle han med sitt rep jagat bort de förtroendevalda från deras välavlönade arbeten eftersom de inte såg "dessa mina minsta bröder?" Skulle Jesus förebrått oss som låtit det ske? Att bli osynlig är nog det värsta man kan utsätta en människa för. Vi är sociala varelser med ett behov av att synas och bli bekräftade. Alla vill känna sig behövda på något sätt. Jesus såg faktiskt de fattiga, sjuka och föraktade i samhället. I bondesamhället, det samhälle jag känner stor samhörighet med, fanns det jobb åt alla, även om det "bara"

var att stoppa strumpor eller spetsa gärsgårdspinnar. Idag behövs inte denna arbetskraft, idag kan man bli "över". När vi får pryglar över bär vi upp dem på vinden. Är det verkligen riktigt, skulle Jesus säga, att bära upp de gamla och sjuka på vinden?

FINNS DET VERKLIGEN inte utrymme för en extra tallrik vid ditt bord? Finns det inte någon ensam eller sjuk som skulle kunna dela din måltid? Finns det inte en timme av din dyrbara tid som du skulle kunna offra till en medmänniska? I min bokhylla står en bok som heter "Människan är en berättelse" av Clarence Crafoord. Lyssna till den berättelsen! Du kommer inte att ångra dig, den innehåller allt, den handlar om ett liv. Förmodligen kommer du att lära dig något av den här berättelsen, något om dig själv. Flum? Kanske, fast håll med om att det samhälle jag skulle vilja uppnå är bra mycket mänskligare än det som omger oss. Ett samhälle som saknar medkänsla och medlidande, har det ett värde? Ett samhälle, befolkat av själviska människor som struntar i varandra, är det din bild av en god värld? Kom ihåg att för varje år blir du äldre och då kanske det är du som ensam och övergiven städats undan till samhällets vindsvåning.

Hur som helst. Jag önskar dig en God Jul och ett Gott Nytt År. Men glöm inte att titta på "Karl Bertil Jonssons julafton".

Ivar Sundström

REDAKTION & ANNONSPRISER

Ansvarig utgivare: Harry Hannu. **Tidningsredaktör:** Peder Bergquist. **Adress:** Hedgården, Smaragdvägen 58, 961 46 Boden. **Telefon och fax:** 0921 - 65656.

E-post och websida: hedenby@spray.se, www.bodenonline.com/heden. **Redaktion:** Peder Bergquist (65115), Månica Brännström (65933), Anita Wikström (65084), Dyveke Hedström (070-304 23 92), Ragnar Nyström (65589), Åke Wasikkaoja (53508), Ivar Sundström (65051), Råger Eklund (65990), Harry Hannu (65838), Agnetha Gustafsson (65854).

Upplaga: 1100 ex. Utdelas gratis till hushållen i Heden, Hamptjärnmoran, Hedsvedjan, Trångfors, Framnäs, Kusön, Bodforsen, Mjedsjön, Övre Heden och Slumpberget.

Annonsbokning: 65932, hedenby@spray.se.

Tryckeri: Björns tryckeri i Boden.

ANNONSPRISER:		
Storlek	Pris enstaka annons	Pris i för sex utgivningar
1/1	1400:-	7200:-
1/2	800:-	4300:-
1/4	500:-	2700:-
Baksida	3000:-	

Byautvecklingsföreningen förbehåller sig rätten att avgöra om ett bidrag som insänts skall bedömas som artikel eller annons och meddela författaren sitt beslut före tryckning. För företag eller verksamhet som bedrivs i vinstsyfte gäller följande: Eftersom tidningen är registrerad som periodiskt utgiven tidskrift utan vinstsyfte och utgiven av ideell förening kommer ingen moms att redovisas eller faktureras.

*Hedens
byautveckling*

Hedenbladet fick för en tid sedan ett elektroniskt brev som vi härmed publicerar. Vi tackar för brevet och gläds åt att våra ideellt kämpande reportrar får detta beröm.

"Heder och tack Månica Brännström, Anita Wikström med flera som gjorde det mycket trevliga reportaget från hunderit och lapphundarna i Mjedsjön. Sällan läser man ett tidningsreportage där inte småfel och missförstånd mellan intervjuaren och den intervjuade uppstår. Men i Hedenbladet kunde man inte finna ett enda fel.

Vilka reportrar "Bladet" har till sitt förfogande. Oavlönade dessutom kan man gissa. Varja dagstidning borde vara avundsjuk.

Att dessutom trycket (kvalitén) är av yttersta klass gläder säkert alla även om man kan förstå att det kostar pengar.

Till våren står Mjedsjö Agilitybana till alla Hedenbors förfogande igen.

Kurt och Birgit Johansson, Kennel Raidis."

RÄTTELSE! I förra numret skrevs det en artikel om "Människan, hundens bästa vän." Den var skriven av Catarina Laestadius och inte av Dyuveke Hedström.

Foto: Åke Wassikaoja

Medlemsavgiften i Hedens byautvecklingsförening är 50:-/år för enskild och 100:-/år för familj. Bankgironummer: 5244-7802.

Hedens byautvecklingsförenings styrelse.

*Hedens
byautveckling*

bankgirot		INBETALNING/GIRERING AVI		Nr 002617
Medlemsavgift för år 200__		Familjemedlemmarnas namn: _____		
Familjemedlem ☐ 100 kr		_____		
Personmedlem ☐ 50 kr		_____		
Betningsavskändare (namn och postadress)		Betningsmottagare (endast namn)		
_____		Hedens Byautvecklingsförening		
Från bankgirott (vid girering)		Belopp kronor	Öre	Till bankgirott (fylls alltid)
_____		_____	_____	5244-7802
# _____ #		52447802		#45#

Mitt i Heden bor familjen Carina Andersén och Johan Nybom med barnen Anton, Johan (Joppe) och Arvid. Alla är de intresserade av att vistas i skog och mark men för Carina och Johan är det främst jakt som lockar. De jagar småvilt, fågel och älg.

TEXT MÅNICA BRÄNNSTRÖM BILD LENNART VIKSTRÖM.

ÄLGJAKT: EN FAMILJEANGELÄGENHET

Johan är uppvuxen i Heden, han flyttade till byn då han var 6 år och familjen bor i hans föräldrahem. Carina är ursprungligen från Svartbjörnsbyn. Carina var den som började jaga i denna familj. Hon fick redan som barn följa med sin pappa i skogen och jaga. Hon var med både vid jakt och styckning och såg inget obehag i det. Innan Carina själv började skjuta köpte hon en hund, en labrador som hon började jaktträna. Det gick bra och hon vann många priser så Carina kände sig "tvungen" att ta jägarexamen och få jaktlicens.

CARINA HAR JAGAT sedan 89-90 och det enda som fått henne att låta bli var då hon ammade barn men hon jagade även då hon var gravid. Jag frågade Carina vad "gubbarna" tycker om att "fruntimmer" jagar och Carina svarar att det finns två kvinnor i jaktlaget och att de aldrig har upplevt att det har varit några problem. Det som kan märkas är att från början var historierna vid lägerelden mer rumsrena men nuförtiden tas det inte så mycket hänsyn, nu är de en i laget. Carina säger att hon aldrig på något sätt känt sig påhoppad eller omhuldad bara för att hon är kvinna. Jaktlaget har krävt samma av henne som av övriga jaktkamrater. Carina har fått visa att hon är en god jägare genom att hon känner till jaktgränser, regler och att hon har god kondition och är duktig på att gå "gubbarna" har även sagt att "hon går som en hel karl". Hon har även visat att hon kan använda hund och har gått mycket med den.

JOHAN FICK AV SIN MORFAR ärva två bössor och tyckte då att det var

bäst att ta licens och jägarexamen. När han började läsa upptäckte han att det var intressant och att det var något han ville göra. Carina hejade på för att hon ville att de skulle ha ett gemensamt intresse.

Jag frågade om de jagar i Heden med jaktlagen i byn men de sa att de inte gör det utan Johan arrenderar skog i Sundsnäs och Grevinnan (författarens ord) Carina jagar på egen mark i samma by.

JAG UNDRAR VAD som får paret att jaga älg. Vad är tjusningen? Båda svarar bestämt att det är att gå med hunden. I år har de inte jagat så mycket på grund av att de inte har någon älghund då deras hund Ami av rasen vit älghund har gått bort. De har dock hunden Kita, en finnspets men hon är bäst på fågel. Samspelet mellan hund och förare är någonting som paret hela tiden återkommer till. De berättar med inlevelse hur det är att gå med hunden i skogen, att man alltid har en trogen kompis som gör sitt bästa för att hjälpa jägaren. Man lär känna sin hund så bra så att man på skallet hör vad hunden skäller på. De berättar om spänningen då hunden är borta och man väntar på skall. När de hör skallet börjar hjärtat slå och blodet pumpa och det är dags för jägaren att börja arbeta. Det gäller att ta sig fram till djuret ljud och luktlöst. Ibland kan de tvingas gå ljudlöst runt djuret på ett relativt långt avstånd för att vinden ligger fel, detta för att inte skrämna djuret på flykt.

HUR KAN DÅ BÅDE pappa och mamma jaga då det finns tre små barn i huset? Paret ser det inte som något större problem. Premiärjakten varje

år är helig och då ställer mormor upp som barnvakt. Mor- och farföräldrar ställer upp då de kan, men är de så att de inte kan så tar paret med sig barnen till jaktkojan eller tar de med sig husvagnen. I skogen varvar paret så att den ene jagar på förmiddagen och den andre på eftermiddagen. De berättar att de tycker att det är nyttigt för barnen att få vara med i skogen, att de lär sig mycket både om djur, natur och inte minst hur man betar sig i skogen. De känner att de ger dem naturupplevelser och lägger grunden till deras framtida intressen. Barnen får se köttets väg till tallriken. De får hitta på lekar och aktiviteter själva. Carina och Johan tycker dessutom att barnen stressar av och varvar ner i skogen utan alla tekniska prylar som vardagen tvingar på dem.

VI AVSLUTADE INTERVJUN med att samtala lite allmänt kring skyldigheter, rättigheter, allemansrätten, bommar och skyltar som sätts upp här och där. Vi var överens om att varje människa som vistas i skog och mark bör känna till sina skyldigheter och inte bara sina rättigheter. Kojor är privat egendom och ska (om dessa lånas ut) lämnas i det skick de var innan besöket. Naturen får inte heller skadas på något sätt. Vi tycker dock att det är galet att driva ut folk från naturen då vi har så mycket att lära av att just vistas i skog och mark. Ingen har rätt att köra ut vare sig vuxna eller barn från skog och mark. Det hjälper inte att skylta, sätta upp bommar eller annat, allemansrätten gäller i vilket fall som helst.

JULKLAPPEN TILL DEN SOM HAR ALLT MEN INTE TID....

Ge bort ett presentkort på en städning eller fönsterputs

FÖRETAG

Testa vår kvalitet.
Vi utför kontors och
affärslokal städningar.
Alla arbeten utföres
med garanti.

PRIVAT

Beställ före 1 januari
Fönsterputs på villa.
1.200:-/+moms
Ett av norrbottens största
flyttstädningföretag

Vi önskar alla våra kunder en riktig God Jul och ett Gott Nytt År!

Hink & Mopp AB

Hedsvedjevägen 12, 961 44 BODEN
0921-659 65 • 070-697 47 59

KÄNNER DU IGEN DESSA ELEVER?

Skriv till Hedenbladet: Hedens byautvecklingsförening,
Smaragdvägen 58, 96146 BODEN, eller
mejla oss på: hedensby@spray.se

17 september 2005
Karl Oskar Emanuel Kassberg, föräldrarna
Maria och Jonas, faddrarna Jenny och
Thomas, storebror Axel.

9 oktober 2005
Emilia Madeline Brännström, föräldrarna
Camilla och Urban, dopprästen Helge
Stålnacke med ett flertal barn runt dopfunten.

13 november 2005
Frans Gustav William Sundström,
Markus och Rose-Marie.

6 november 2005
Kjell Lennart Robin Wirkola, Johanna och
Kjell-Erik.

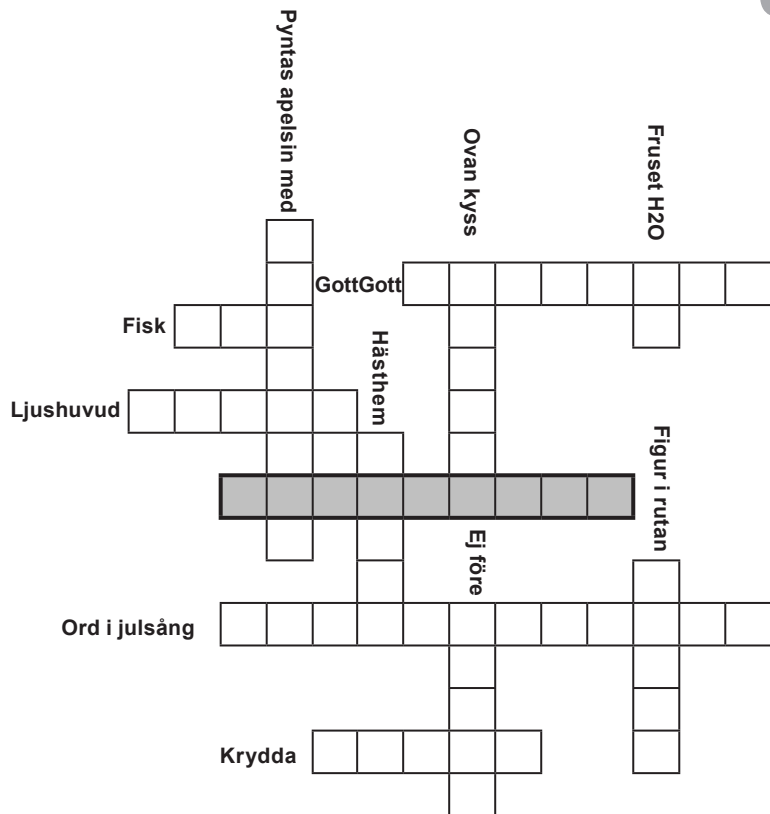
1 oktober 2005
Theresa Gustafsson och Stefan Lundmark
gifte sig i Mikaelsskyrkan, barnen Jesper
och Elvira.

20 november 2005
Per Johan Alexander Hägglund, Pia
och Christer.

JULKRYSSSET

Dyveke Hedström

Skicka in ordet i det
grå fältet till Hedens
byautvecklingsförening,
Smaragdvägen 58,
96146 BODEN,
eller mejla oss:
hedensby@spray.se

Foto: Åke Wassikaoja

Få fram fram ordet i de grå
fältet. Ledtråd, "Värmer Tomten"

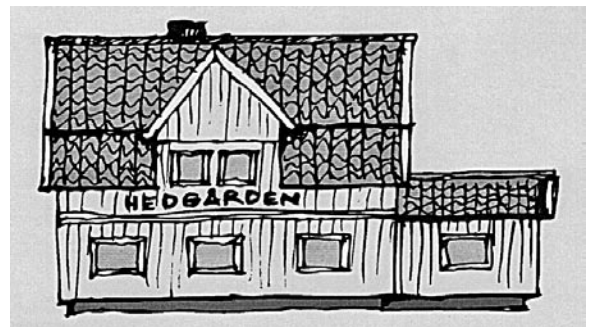

Foto: Henry
Magnusson

HEDENS BYALAG

önskar alla
GOD JUL
och GOTT NYTT ÅR

JESPER LINDSTRÖM matchens lirare i finalen. Han var den mest framträdande spelaren på planen.

Utklassningen i Kiruna

BBK:s unga lovande handbollspojkar födda 1993 gick på som ett malmlök när Rallarcupen i handboll avgjordes.

TEXT OCH FOTO: EILERT GEZELIUS

Inget lag var ens i närheten av attrubba dem, målskillnaden var enorm 96 gjorda och 24 insläppta när finalen summerades. Där ställdes de mot ett Norskt lag, Lödingen från Ytterstad i Nordnorge. De hade en fruktad målskytt, som svarade för mer än hälften av alla deras gjorda mål. Den norska speltaktiken var enkel, lägg ut bollar på honom och låt han dundra på från 10-12 meter. Det här hade BBK-laget enkelt att matcha, eftersom det laget har minst 3 – 4 lika vassa skyttar, som dessutom har förmågan att formligen flyga in på linjen innan kanonerna avlossas.

REDAN I HALVTID började man ana vartåt det hela skulle sluta och när matchens lirare, Jesper Lindström gång efter annan forcerade genom det norska försvaret och satte mål efter mål dånade det i Högalidshallen. Publiktrycket för BBK var enormt, där såg vi Lillpites tjejer skrika sig hesa, likaså Malmbergets lag för att inte säga egna supportrar. Slutresultatet lärt inte skämma för sig. Norrmännen formligen krossades med solklara 19-7 i baken. BBK pojkar 93 hade gett norrmännen en lektion i hur riktig handboll skall spelas och inte brottning med tröjdragning och annat.

DET HÄR VAR SÄRSKILT glädjande för vårt område eftersom merparten av laget finns i byarna, Trångfors, Hedsvedjan och Hamptjärnmoran.

Vår handbollskultur är stor och omfattande trots att vi egentligen saknar alla förutsättningar vad gäller idrottshall. De flesta av grabbarna är skolade från en början i Heden-skolans lilla gymnastiksal. Men trots detta har vi lyckats få fram ett helt koppel duktiga handbollsspelare både på pojk och flicksidan.

Slutresultat P-93:

1. BBK
2. Lödingen
3. Kiruna HK
4. Malmberget AIF
5. BBK P 94

RESULTAT

i tävlingen

”Gissa grisens vikt”:

87,24 kg.

- 1:a pris 1/2 gris

Bertil Isaksson

- 2:a pris 1/4 gris

Carina Andersén

- 3:e pris 1/4 gris

Marianne Winblad von

Walter

Hedens byalag

DET SOM GÖMS I SNÖ KOMMER FRAM I TÖ

Lördag den 22 oktober var det visafton i Hedgården. Trubaduren och fjärrskådaren Bengt Andersson spelade låtar av Cornelis Vreeswijk och besvarade frågor om borttappade saker.

TEXT O FOTO IVAR SUNDSTRÖM

Bengt Andersson är en bra trubadur. Hans mjuka röst passar bra till Cornelis texter.

Bland sina första låtar spelar han "Balladen om Fredrik Åkare och fröken Cecilia Lind". Den sjunger han mjukt och stämningsfullt.

I "Brevet från kolonien" nynnade en och annan med.

EFTER 3-4 LÅTAR är det dags för frågor om borttappade föremål.

Stig Larsson har tappat en spänningsprovare. Bengt beskriver att han ska leta i en garderob i ett uthus. Den ligger bland en massa sladdar på någon av de övre hyllorna.

Berit Lindström har tappat en dubblettnyckel till ett skåp. "Du har den i ett linneskåp" svarar Bengt tvärsäkert. "Ja" svarar Berit, "det är där jag gömt den, fast nu hittar jag den inte" "Du får igen den" tröstar Bengt.

TILL NÅGRA AV SINA LÅTAR har Bengt ett inspelat komp i en minidisc. "Vad är det där för en manick" frågar Tor Lindström.

Med sitt inspelade komp släpper Bengt loss med "Jag och Bosse Lidén". Text av Cornelis Vreeswijk och musik av Kris Kristofferson.

I nästa frågerunda berättar Stina Elming att hon fick en ring när hon gick ut realskolan. Den ringen har hon inte sett på 35 år. "Du har den i sommarstugan i en kartong med julsaker" svarar Bengt tvärsäkert.

En traktorägare efterlyser en

instruktionsbok som han senast såg i ett garage. "Har du inte städat bort den" frågar Bengt. Det tror ägaren också, "jag brukar städa ordentligt när jag städar". En kvinna frågar efter sin patientbricka, men henne har Bengt inget annat svar än "jag ser hur du får en ny patientbricka."

Harry Hannu efterlyser en pappkartong med ritningar till pappans hus i Skaulo. "Den finns i närheten av ett tak. Den ligger bland Gullfiber och sågspån" svarar Bengt. Harry ser inte helt övertygad ut...

BENGT BERÄTTAR lite om Cornelis Vreeswijk. Han dog den 12 november 1987, endast 50 år gammal. När han dog var han utfattig, han hade 7 miljoner i skulder. Idag har Cornelis Vreeswijk-stiftelsen tillgångar på 17 miljoner. Det är royalties och STIM-pengar som fyllt på kassan. Fast lite ironiskt är det att pengarna börjar strömma in först efter döden. Bengt har sökt Cornelis Vreeswijk-stipendiet en gång och fått avslag. Lite lustigt är det. För att kunna få stipendiet måste man ha sökt det en gång och fått avslag. Så Bengt ligger bättre till än en som aldrig sökt.

Bengt tolkar även Bellmans "Märk hur skuggor ruva" och avslutar med den skönt gungande "Lungsot blues" och nu klappar vi alla takten.

Bengt berättar efter föreställningen att svaret kommer till honom i form av bilder. Fast han själv var skeptisk i början har han lärt sig att lita på bilderna. Så vad ska man tro?

DET VAR EN TREVLIQ KVÄLL i Hedgården. Tyvärr var vi få, endast ett 20-tal besökare. Det hembakta smakade gott och Gunilla Larsson hade lyckats väl vid kaffebyggaren.

Vi önskar att de som fick svar angående sina borttappade föremål hittar dem.

Hör gärna av er om ni hittar igen det ni tappat.

HUR GICK DET SEN DÅ? Jo, Stig Larsson fick igen sin spänningsprovare men inte solglasögonen. Trots att Berit Lindström tömde linneskåpet hittade hon inte nyckeln. Stina Elming fick jag inte tag på. Så vad ska man tro...

HINK OCH MOPP AB!

Christina Johansson och Kicki Herngren

Sysselsättning är och kommer att förbli det stora problemet för sådana byarna runt Heden. Ett arbete är förutsättningen för att kunna bo kvar i hembygden. Därför tycker vi på Hedenbladet att det är viktigt att uppmärksamma de företag som håller till inom vårt utgivningsområde. Ett av dessa företag är Hink och Mopp AB i Hedsvedjan.

TEXT OCH BILD IVAR SUNDSTRÖM

Tidigt en fredagsmorgon parkerar jag bilen vid ICA Supermarket. Det är fortfarande mörkt ute och det ryker ur vattnet i Svartbyträsket. Några enstaka fotgängare skyndar förbi på väg mot bussen. Enstaka bilar kör förbi. Det känns som om det är natt. Roger Sjöberg kommer först. Han har varit sjuk tidigare i veckan men känner sig nu så pass frisk att han ska jobba. Medan vattnet fylls på i skurmaskinen dricker vi en kopp kaffe i fikarummet. Det känns lite ensamt i den stora affären som tycks sova i väntan på öppningsdags och dagens kunder. Efter en halvtimme kommer Kicki Herngren, chef för Hink och Mopp, och Christina Johansson, och nu tar städandet rejäl fart. Klockan nio öppnar butiken och då ska måste man vara klar.

JAG PASSAR PÅ att fråga butikschefen Anders Brännström varför han valt att lämna bort städningen till en annan firma. Han berättar då att det var enklast så. Städmaskinerna krävde underhåll och det krävdes personal. Dessutom berömde han

Hink och Mopp för deras utmärkta städning och hur nöjd han var med dem.

KICKI OCH JAG får en pratstund i fikarummet. Hon berättar att hon hållit på med firman i tio år. I börjar jobbade hon ensam, men idag har man tio anställda.

Tanken på städfirma föddes då Kicki lejde flyttstädning för sin lägenhet. Det blev dyrt, tyckte hon, och sen började hon själv städa åt andra, till lägre pris.

I början var det tufft att bli accepterad, säger Kicki. Att komma in i branschen tog fem år. Nu går det så bra att man inte längre annonserar, nöjda kunder är den bästa reklampelare ett företag kan få. Kvalité, menar Kicki, är det absolut viktigaste för företaget. På alla jobb lämnas kvalitetsgaranti, något som Kicki betraktar som självklart.

Företaget ägnar sig åt städning i alla former. Av samtalet förstår jag att man ska fortsätta städningen på något äldreboende i stan. Dessutom samarbetar man med de flesta stora bostadsföretagen i stan.

Man åtar sig sig flyttstädning i villor och lägenheter. Ofta är det äldre som ska flytta till något boende. Man samarbetar med Norrbottens Antik så att överblivna möbler kan få ett nytt hem. Saneringar är något som Kicki tycker om. Att kunna få en skinande blank lägenhet av en obeskrivlig röra, det ser Kicki som en utmaning men också en källa till glädje.

Men, säger Kicki, det finns en misär och ett elände som vi ser när vi kommer till vissa lägenheter. Det finns människor som bor i en trave tidningar, bortglömda av samhället. Det är sorgligt att det ska vara så. Kicki berättar om lägenheter där någon gammal dött och man får gå in och städa. De anhöriga är ointresserade av minnessaker, t.ex. foton och smycken, det som intresserar är pengar. Hon beskriver en grym och okänslig värd, en värd som jag inte trodde fanns.

ENSAMHET ÄR NÅGOT annat som städarna möter. När man ska putsa fönster i en villa kan det vara rejält uppbullat på faten. Kanske var det

inte fönsterputsningen som var det viktigaste, kanske var det den mänskliga kontakten man längtar efter. Är människorna så ensamma att de måste leja arbetskraft för att få prata med någon?

KICKI HERNGREN är en annorlunda chef. Hon berättar att i ett litet företag är alla beroende av varandra. Det innebär att man bryr sig om varandra. Det innebär också att man som en av Kickis anställda kan få växa i ansvar. Det leder till en "vi-anda" som är nödvändig för att möta kundens krav. Kicki poängterar att Hink och Mopp finns till för kunderna, inte tvärt om. Därför är man alltid lyhörd för kundens krav och flexibel när det gäller att hitta lösningar. Kicki berättar att när man ska slutstäda på byggarbetsplatser är det ofta väldigt rörigt. Då försöker man hitta ett "färdigt hörn" att börja i, eller om det inte är möjligt, återkomma en dag senare, även om det då skulle råka vara en lördag.

Kicki berättar att man alltid försöker ställa upp för kunden, även i

akutsituationer. Det ligger helt i linje med att hålla en hög kvalitet.

En annan ovanlig egenskap är att Kicki faktiskt fortfarande gillar att städa. "Hur ska jag kunna begära att någon ska gå in och sanera i en lägenhet full med skit, om jag inte går in där själv" undrar Kicki?

OM NI VILL NYTTJA Hink och Mopp för att städa villan så kostar det 5000 kr plus moms.

Jag trodde när jag åkte till det här reportaget att jag skulle skriva om städning. Så blev det inte. Det blev en inblick i ett litet företag där man bryr sig om varandra, där man är en familj som visar omsorg om varandra.

Det blev också en inblick i ett samhälle där gamla och sjuka glöms bort, där de som en gång byggde upp det här samhället inte betyder mer än den bunt sedlar som de eventuellt lämnar efter sig.

Jag är tacksam för den insikten!

Roger Sjöberg i städtagen.

Petterssons Potatis

GAMLA SOM NYA KUNDER TILLÖNSKAS
EN GOD JUL OCH ETT GOTT NYTT ÅR

*Potatis är en mycket god
gröda,
den sorteras och packas
med viss möda,
den kommer från en fin och
bördig jord,
och levereras hem direkt till
ert bord.*

Vi har potatis till försäljning:
- 10 och 25 kilos förpackningar
både rund och mandel.

Fri hemkörning i Hedenbladets
utgivningsområde.
Ring: 070-569 77 75 eller 654 04

FINSKA JULBORDSRÄTTER

KÅLROTSLÅDA

2 stora kålrötter
1 msk salt
½ l vatten, koka håll bort spadet, obs.
spara spadet
2 dl grädde, 2 dl skorpmjöl blandas,
låt svälla
1 liten lök, rivs med järn
2 msk smör
2 - 3 msk sirap
1, 5 tsk ingefära
½ tsk vitpeppar
½ tsk muskot

De kokta kålrötterna mosas. Tillsätt kokspadet och grädd- och skorpsmeten. Bryn löken i smöret och tillsätt den i smeten då den kallnat. Sist tillsätts kryddorna. Håll smeten i smörad form och strö över smeten med skorpmjöl. Stek i 175- 200 grader ugn i ca. en timme.

LEVERKAKA

Mald lever
Risgrynsgröt
Russin
Salt
Peppar
Lök
Tillagas i ugn
Den finns att köpa färdig på de flesta varuhus

Det kanske går lika bra med selleri, eller en vanlig hederlig svensk julsinka?

KARELSK STEK

1 del nötkött
en fjärdedel griskött
salt
kryddpeppar
1 lök
lagerblad
Steks i ugn eller i gryta.

INGERS HALLON- OCH MARÅNGTÄRTA

Marängbotten
Glass:
3 dl vispgrädde
200 gr frysta hallon
1 dl Kesella
2 äggulor
1 dl florsocker
Vispa grädden. Mixa de andra ingredienserna och blanda med grädden.
Frys, ta fram 1/2 timme före.

**Sundströms
Trafik AB**

**GOD JUL OCH
GOTT NYTT ÅR
ÖNSKAR**

**TORGNY OCH
MARGARETA**

Helens Akupressur

Jag kan hjälpa dig
med migrän, trötthet,
muskulära spänningar,
stress eller andra besvär
du vill ha hjälp med.

Helen Söderström
Diplomerad Akupressör och
stressterapeut.

För tidsbokning:
0921-65131, 070-2797020

Välkomna!

Ängeln sa: "Var inte rädda. Jag bär bud till er om en stor glädje, en glädje för hela folket. I dag har en frälsare fötts åt er i Davids stad, han är Messias, Herren." (Luk 2:1-20).

NÄR JULDAGS-
MORGON GLIMMAR,
JAG VILL TILL
STALLET GÅ...

- Julafton kl. 12.00 Samling kring krubban, Marina Lundberg och Lena Engvall.
- Julotta kl. 8.00 på juldagsmorgon. Ivar Sundström och kören Exodus, julottekaffe.
- Nyårsafton 23.30. Nyårsbön som avslutas med att vi ringer in det nya året.
- Trettondedag jul, 6/1, kl. 18.00, Trettondedagsmessa.

GOD JUL!

Här sjunger barnen från Torsdagsdraget på en av höstens gudstjänster.

HISTORIA 1 PÅ ÖVERLULEBONDSKA:

He vär om pojkan som vär upa dansch, o ein a pojkan sääd dill den ann, jö föstää änt jö få ällri i houpe ve nägar fliik. Jaa jö söi jo huri do jer sä den änn. Do leot våra shangtil do leot gii dom in komplimang.

Jasso våre barra he sää hån o gikk o biud upp i stadi madam ostadi vär a. Men eet I ståt komm en dillbaka o huul se för öge, jö fick me in smell sääd hån.

Bo fö he djoul do åt som jö sää. Jaa jö djoul somm do sää, jö gää na in komplimang. Bo sää do da. Ja jö sää att do dwettes åt so mitchi do som er so såor o feit.

Översättning:

Det var om pojkarna som var på dans och en av pojkarna sa till en annan jag förstår inte jag får inte ihop det med någon flicka. Ja, jag ser ju hur du gör du måste vara sjangtil du måste ge dom en komplimang.

Å är det bara de sa han och gick och bjöd upp en stadig madam och stadig var hon. Men efter en stund kom han tillbaka och höll sig för ögat

å sa, jag fick mej en smäll.

Varför gjorde du inte som jag sa? Jo, jag gjorde som du sa jag gav henne en komplimang. Vad sa du då? Ja, jag sa att du svettas inte så mycket du som är så stor och fet.

HISTORIA 2 PÅ ÖVERLULEBONDSKA:

He vär om djiura i skougen som hääd bestemt att dom skull jera som fälke att he dom skull jera heskull dom jera upa ätt stell. Dom djoul i grobb o skull siti der o jera he dom skull jera.

Men in dä ner älgen sätt o djoul he hån skull jera fa hån söij ekkorn som sätt upp ini in grentopp odjoul he hån skull jera.

Da frage älgen, bo för sitt do din, ve skull jo siti hin. Din sitt åt jö. Boför åt he da. Jaa jö sätt din nedi o djoul he jö skull jera, da kom he in bjärn odjoul he hån skull jera o ner hån vär fela da frage hån me, slepp do hare. Nää sä jö da o da to en me o törke se ve so din sitt åt jö nä meir

Översättning:

Det var om djuren i skogen som hade bestämt att dom skulle göra som folket, att det dom skulle göra skulle dom göra på ett ställe. Dom gjorde en grop och skulle sitta där och göra det dom skulle göra.

Men en dag när älgen satt där fick han se ekornen som satt i en grantopp och gjorde det han skulle göra.

Då frågade älgen, varför sitter du där, vi skulle ju sitta här? Där sitter inte jag. Varför inte de då? Ja, jag satt där nere och gjorde det jag skulle göra, då kom björnen och gjorde det han skulle göra och när han var färdi så frågade han mig, släpper du här? Nää, sa jag och då tog han mig och torka sig med så där sitter inte jag.

Historierna är översatta av bondskagruppen som brukar samlas på Hedgården, måndagskvällar.

**ENKÄTFRÅGOR från MIKAELSKYRKAN,
Svenska kyrkan i närområdet.**

1. I vilken omfattning har du/ din familj blivit berörda av Mikaelsskyrkans aktiviteter?
Sätt kryss ett eller flera

Genom Gudstjänst
Barndop
Vigsel
Begravningar
Vuxenkör
Barnkör
Barnaktiviteter ex. liten och stor, torsdagsdraget
Föreläsningar
Övrig verksamhet .....

2. Ett av Mikaelsskyrkans mål är att vara en familjkyrka.
Dels att vara ett stöd och göra aktiviteter som gagnar familjen.
Kände du/ ni till det ?

Ja
Nej

3. Hur får du/ ni kunskap om vilken verksamhet Mikaelsskyrkan bedriver? Genom:

Annonsbladet
Dagstidningen (predikaturerna)
Hedenbladet
Amos
Genom vänner
Annat
Får ingen information alls

4. Är det någonting som du/ ni saknar i vår verksamhet i dag

Mer för barn
Mer för ungdomar
Mer för vuxna
Mer för äldre
Andra förslag med blandade åldrar.....

5. Är det för lite gudstjänster i Mikaelsskyrkan ?

Ja
Nej
Vet inte

6. Gudstjänsten på söndagar är förlagd till kl 18,00.
Vad tycker du/ ni om den tiden ?

.....
.....

7. Har du några förväntningar på Mikaelsskyrkan?

Ex. Bättre tillgänglighet, stöd såsom samtal, mer "öppen" kyrka, komma in och ta en kopp kaffe.
Skriv med egna ord

.....
.....
.....
.....
.....

8. Skulle du / ni vilja att era barn fick möjlighet att vara på söndagsskola?

Ja
Nej
Vet inte

9. Om du /ni haft kontakt med Mikaelsskyrkan?
Hur tycker du / den har varit ?
Någonting som varit speciellt bra,
eller någonting som varit dåligt

.....
.....
.....
.....
.....

10. Övriga synpunkter:

.....
.....
.....

11. Skulle du vilja ha personlig kontakt med Mikaelsskyrkan? Att vi tar kontakt med dig? Skriv namn och telefonnummer:

.....

Plats för namn/ alternativt du får vara anonym:

.....

Mikaelsskyrkan tackar för att du/ni har svarat. Vi strävar efter att förbättra oss i vår närmiljö så era synpunkter är viktiga!

Skicka/lämna denna enkät till Mikaelsskyrkan, Spelvägen 2, 96146 BODEN, fax: 65968, mejl: Peder.Bergqvist@svenskakyrkan.se. Senast 31/1!
Under våren inbjuds alla till en församlingsskväll. Då diskuterar vi resultatet av denna enkät och blickar in i framtiden.
Frågor? Ring 070-6122322.

HEDENS

Som tidigare år är det Hedens byalag som står för arrangemanget kring den välbesökta julmarknaden.

Överst till höger ser vi besökare som utanför Hedgården kunde gissa på grisens vikt, köpa julgranar, med mera.

Nedanför denna text ser vi Theresa Ollila och Amanda Lundberg från Hedenskolans klass 6:2. Klassen har haft en arbetsdag tillsammans med föräldrar där de bakat bröd, gjort knäck och tillverkat kransar vilka sålde på marknaden. Pengarna ska gå till en klassresa och Theresa tyckte att det var värt arbetet.

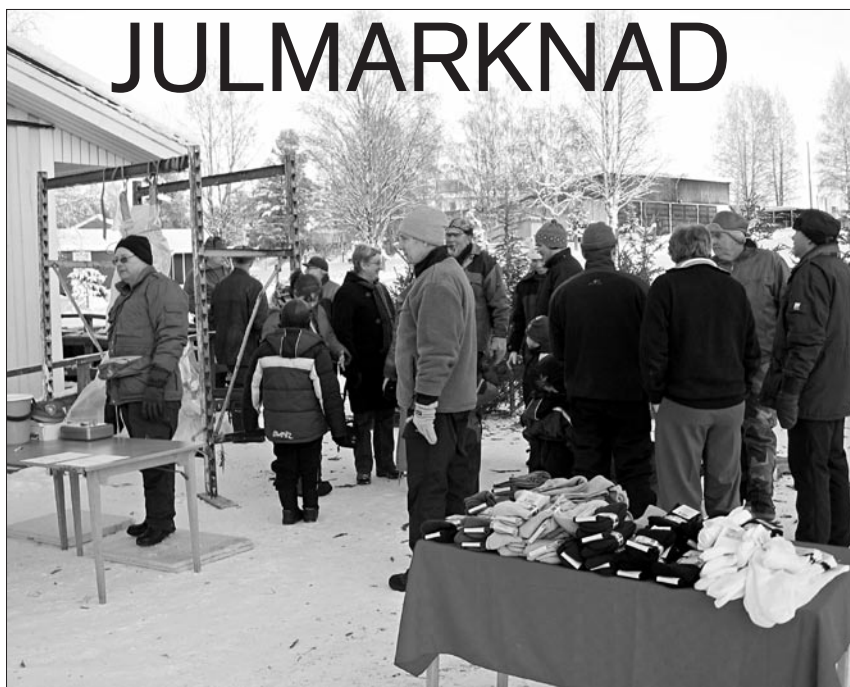

Foto: Lennart Vikström

Här följer lite information om utställarna:

- Ove Nilsson tillverkar bland annat knivar, salladsbestick, ljuslyktor och ramtavlor av olika träslag.
- Beas fotvård, Berit Andersson, tar hand om fötter och hade bord tillsammans med Gunvor Wirkola Karlsson (GNLD) som sålde kosttillskott och hudvård.
- Gun-Britt Eklund och Siw Grape sålde egentillverkad hemslöjd till köket.
- Maj-Lis Söderholm sålde marmelad, mat- och fikabröd, torkad norrbottensvamp och kransar.
- Dan Hendriksson som tillsammans med "Inbybina" producerar honung som Dan sedan smaksätter med ex. eukalyptus.
- Berit och Sivert Öhlund hade träslöjd och hemslöjd i både smått och stort.
- Lottie Rasmusson tillverkar grönländskt pärlbroderi som hon visade och sålde.
- Berit Lindströms kransar, luffarslöjd, halsband, mjukkaka och tunnbröd sålde som smör i solsken.

HEDEN 5 & 3 "LÄSSLABB"

Ägare: Roland och Barbro Hedman
Adress: Smaragdvägen 39, Heden.

TEXT LARS SUNDSTRÖM Heden N:o 1, 25 november 2005 (tel 65028 för rättelser och tillägg)

FOTO PEDER BERGQUIST och GAMLA FOTOGRAFIER

Erik Johan Wikström (f. 1835) gifte sig med Maja Greta Löfgren från Selet 16/5 1864 och fick barnen:

- Anna Magdalena (f. 1864, död 11/7 samma år).
- Adolf (född 1865), gifte sig med Florentina (Falk) 1895.
- Helena (född 1868), gifte sig med Ludvig Nordström på "sörsidan."
- Erik Anton (7/3 född 1872). Gift två gånger.
- Oskar (född 1875, gift tre gånger, sista hustrun var Aina Gustafsson.

ERIK ANTON gifte sig första gången 3/7 1904 med Augusta Margareta Bergström. Hon avled av barns börd i augusti 1904, endast en månad efter bröllopet. 1905 emigrerade

Erik Anton till Amerika och bodde där i 14 år. Han kom hem 1919, till Hednoretts järnvägsstation. Där möttes han av en grupp släktingar med roddbåt. Färden till Heden gick över Hedavans vatten till Grönland där hans syster, Helena, bodde med sin man Ludvig. Idag är det Mellqvists gård.

1920 GIFTE HAN SIG med Hulda Jonsson (född 1875) Hamptjärnmoran) och bosatte sig på sin egen gård, 5¹⁷, "mitt i byn". Hulda, som varit i Amerika i 5 år, medförde sin dotter Edit till äktenskapet. Hon adopterades av familjen. De hade barnen Lars och Barbro, varvid Barbro idag är ägare till gården tillsammans med sin make Roland.

Erik Anton.

ENLIGT MIN MENING finns det tre Lässbabb i Heden. Namnet kommer av kombinationen av namnen Lars och Barbro.

Källor: HFL, Fb, Barbro Hedman, Per Enberg (Sandbyn s. 151-154).

HUMORISTISKA PILLER

på E.A. Wikströms 60-årsdag (skriven av Oskar Wikström):
Nu är det fest hos han E. Anton Wikström i Hedens by.
Herrfolk och parfolk och kvinnfolk med småfolk det finns här nu.
Varför är de klädda i helgdagsstass, elegant och vass, ska det bli tango, jazz? Nej de ska bli polka och styrketår ty Wikström har fyllt 60 år!

Refräng: Skål, skål, skål ty idag ska vi ha oss en riktig tår, helan och halvan och tersen går, kvinten den följer uti desses spår. Skål, skål, skål ty idag fyller Wikström år!

Kalvstek och viner, sallad och sardiner i riklig mängd. Dessert, buljonger, pastejjer, krutonger syns sammanträngda. Varför allt detta plus glatt humör, som ingen stör, varje man är charmör! Jo därför att Anton, som just där står idag fyllt 60 år!

Refräng...

Ja Anton har seglat, sin bild ahr han speglat i U.S.A. Där bortom Atlanten, han gjorde sig slanten, de var bra, bra, bra! Men hemlängtan låg uti Antons bröst, och sin äktenskapströst, det blev med Hulda en höst. Men småbarnsskrik har man inte hört bara högljudda skäll av han "spurt".

Refräng...

Kvicktränt och pratsam, energisk och sparsam med vid fantasi. Och mest när du kaskar, då tonerna hastar till frisk melodi. Ty långrandigt är visst då ej ditt tal, vig och hal, lätt på bal. Därför du knappt har nå gråa hår trots du fyllt 60 år.

Refräng...

Ja sådan man är du och sådan förblir du ja 100-rader år, glättigt sinnet och fenomenal i minnet så det förslår. Ja uti dej finns de eld och krut, tag vår salut, nu till slut. Också sjunga vi alla man i kör, refrängen så alla hör!

Refräng...

Kort av Edit Wikström, Marjatta (finskt krigsbarn), Hulda Wikström.

GOD JUL OCH GOTT NYTT ÅR
önskar
Knut och Gunilla

En bild av gården från 1925.

BERÄTTELSE AV EOLA LUNDGREN

I Hedenbladet har vi under 2004 återgett två dokumentärberättelser om Eola Lundgrens barndomsminnen.

I den tredje och sista dokumenterade delen, återger jag nu Eolas sista berättelse från förra seklet. Om när hon som ung minns missväxten och hungersnöden.

Eola avled sommaren 2005, 91 år gammal.

TEXT HARRY HANNU

Bakgrund. Eola som är bosatt i Edefors, har hunnit bli 12 - 14 år gammal. Arbetslösheten är ca 20 % och depressionen i Sverige har nått sin kulmen, Året är någon gång i slutet på 1920-talet.

Familjen Mattsson med näst yngsta barnet Eola och hennes 5 syskon bor kvar i Edefors, ett litet samhälle beläget vid Luleå älv 6 mil nordväst om Boden.

I EDEFORS FANNS cirka 20 talet fast boende plus besökare och hotellgäster.

På familjegården hade man en handfull kor, en häst, får, höns och grisar.

Av Porjus kraftverk arrenderade familjen mark för att kunna odla potatis, korn, råg och havre samt skörda hö till kreaturen.

Basfödan bestod av bröd och potatis, till det åt man framför allt lax eller kött från gården.

Av korn och råg maldes mjöl som användes till bröd, medan havre gavs

till hästen som kraftfoder.

MISSVÄXTEN och hungersnöden. Eola minns att det var en mycket regnig och kall sommar. Den ogynnsamma väderleken hade gjort det omöjligt för grödan att växa och utvecklas normalt.

Man gjorde som vanligt, tog hand om potatisen och förvarade den i potatiskällaren. Men man insåg ganska snart att den var oätlig eftersom den fått brunröta och börjat ruttna. Det enda som fanns att göra var att forsla upp den brungeggiga röran med hinkar ur källaren.

SPANNMÅLEN GICK INTE att torka, vilket gjorde det omöjligt att mala till mjöl och kunna baka till bröd. Man kunde inte heller slakta boskapen för att få kött, med risk för att äventyra framtida förutsättningar för gårdens och familjens överlevnad.

Familjen Mattsson förstod att det skulle komma en svår vinter med ont om mat. Man kunde dock inte göra

något åt situationen, det återstod bara att försöka klara av kommande vinter och hoppas på en bättre skörd nästa sommar.

EOLA BERÄTTAR om den gången när hon på grund av hunger, blev så trött på väg hem från skolan i Mellan Edet, 1,5 kilometer från Edefors, att hon var tvungen att stanna och vila längs vägen.

Eola fortsätter. "Jag kände mig så trött, ryggsäcken och kläderna skavde mot mina magra axlar och höfter. Skorna släpade i snön, benen värkte och till slut orkade jag inte gå längre. Jag visste att den vita, mjuka snön kunde värma. Pappa brukade skotta upp snö runt huset för att hindra kylan från att tränga in genom grunden.

Jag lade mig därför ner på rygg i den mjuka och sköna snön. När jag låg där en stund och blickat upp mot den stjärnprydda vinterhimlen, kände jag sakta hur tröttheten tvingade ögonen att sluta sig, samtidigt som

Bilderna i denna artikel är från filmen *Barnen från Frostmofjället* som skrevs av Laura Fitinghoff 1907 och gjordes till film 1945 av regissören Rolf Husberg.

tankarna drömde sig bort till värmen vid järnspisen och förnimmelsen av smaken och lukten av köttsockpa med nybakt bröd.

Efterhand kände jag hur kylan började krypa in genom kläderna och in på kroppen, jag ville så gärna ligga kvar i snödrivan men förstod att jag måste kämpa vidare för att inte frysa ihjäl. Med kvarvarande krafter, kravlade jag mig upp ur snön och staplade vidare hemåt.

När jag kom in genom dörren, sjönk jag ner på golvet. Jag orkade inte klä av mig. Mamma kom och hjälpte mig av med mössan, ryggsäcken och ytterkläderna, sedan gav hon mig något varm att äta och dricka innan jag, helt utmattad fick lägga mig för att vila.

FAKTA. Nödår eller oår som det också kallas, har förekommit i Sverige och Norrbotten under förra seklet vid flera tillfällen och under tiden för Eolas berättelse. Alla finns inte dokumenterade eftersom det fanns lokala variationer som kanske i det här fallet längs Luleå älvdal.

När jag nämnde det här för Ingemar Larsson i Buddbyn, så berättar han att han av sin far hade fått höra att det hade varit ett nödens år i Bodentrakten år 1928, kanske det år som Eola berättar om.

*När du vill att dina
åsikter skall höras.*

Orsaken till det friska knallandet i hedenskogarna... först nu kan det avslöjas!

DEL 2

TEXT OCH BILD EILERT GEZELIUS

Huset som höll på att sprängas!

Kallasjön.

ANDRAS HANDGRANATER. En annan episod jag sent skall glömma var när unge L kom till Hampis med ett nytt fynd. Han hade hittat en skafkliknande tingest, som vi sedan lärde oss hette skafthandgranat. Vi bara gissade oss till att "burken" som hade innergånga skulle skruvas fast på skaftet med yttergånga. Det var ju klart som korvspad tyckte vi och stod mitt på gårdsplanen och "mysslade" med detta när någon av oss lyckades fibbla lös porslinsknoppen i skaftet. Det fräste till och flög gnistor och i rädslan slängde E tingesten upp mot sitt eget hus. Den landade mitt utanför köksfönstret och vi stod som fån och väntade på vad som skulle hända.

Föräldrarna till unge E fanns i huset. Hans far satt vid köksfönstret och såg handgranaten slå ner halvmeteren från husväggen. Eftersom han hade tre års beredskapstjänst under kriget kände han genast igen granaten. Han skrek till mor i huset: -Omkull kvinna, för nu smäller det! Pappan till E visste att fördröjningstiden var 7,8 sekunder innan smällen skulle komma. Det blev några gastkramande sekunder för paret i huset och vi stod fortfarande och undrade vad som skulle hända. När pappan i huset räknat 5x7,8 sekunder kom han farande ut på köksbron och gormade om vad E och L höll på med. Mamman kom ut strax därpå kritvit i ansiktet och ovetandes om att handgranaten klickat. Hon klickade till granaten så den flög iväg en bit och gormade på även hon. Efter att pappan till E svält ned adamsäpplet och lyckats få tillbaka normal puls tog han oss med till Bertil Erikssons grusgrop och sprängde den i luften med en sprängpatron, naturligtvis under ivrigt pratande om hur livsfarlig den var. "Whow" tänkte vi när det smäll, "vilken smäll, vilken grej!" Hade den smällt av vid husväggen hade nog E och hans familj fått bo helcabbat resten av året. -Har ni några fler av dessa undrade pappan till E. "Näääj", fick han snabbt till svar från två pubertetsfinniga smällfantaster. Som sagt, frågor undvek man alltid.

GRABBARNAS KLONDYKE. Ynglingarna E, B, L och S fortsatte i vanlig ordning. Till slut hittade de sitt Klondyke, Shangrila eller vad man nu skall kalla det. Det var den lilla Kallasjön ute på skjutfältet, där försvaret sänkte överbliven ammunition. Det var inga måttliga mängder, det handlade om mängder av lastbilslass. Ibland så slarvigt islängt att vi nådde lådorna från land, de som var längre ut draggade vi upp. Mopeder och cyklar gick i skytteltrafik mellan Kallasjön och till Hampis där vi hade vår "hemliga bunker" Där lagrades allt upp och hade det tidigare smällt mycket i hedenskogarna var det ingenting mot vad som nu blev. Vi kände oss "nyrika", förmodligen euforiska över vårt lager, som praktiskt taget innehöll allt från gevärskalibrigt till skafthandgranater och sprängmedel.

E:s personliga favorit var tveklöst försvarets gamla trotylstav. En sådan hade samma effekt som 2½ kg sprängdeg. Fördelen var därmed given, man behövde mindre i sina jackfickor men fick ändå samma effekt. Dessutom hade man varit förutseende nog att göra hål i stavarna, så det var bara att stoppa dit en sprängpatron för att få förnjöjas över smällen. Säkerhetsavstånd var vi inte så noga med, det fick vi ändå lära oss i våra jobb sedan. Man placerade ut laddningarna, tog mycket kort krutstubin (alltid bristvara) tänkte och tog några steg bort, vände ryggen till och så small det. Inte undra på att våra mammor alltid undradeå hur vi kunde smutsa ner kläderna så vansinnigt.

INGET SÄKERHETSAVSTÅND här heller. Åtråvärda blindgångare låg lite varstans förr på skjutfältet. De hade skjutits från de många forten och något hade gått snett, så där låg de och vi var inte sena att hitta igen dem. Ibland lyckades vi med handkraft och moppeverktyg få loss spetsanslagsröret. Det visste vi var livsfarligt om det satt kvar. Vad vi var ute efter var förstas trotylen som fanns kilovis i granatkroppen.

Ibland när vi lyckats gånga av spetsanslagsröret tog vi huggmejslar och andra verktyg för att få ut trotylen och sedan skjuta den i särskild ordning. Det gällde att hålla blindgångaren på plats, så en satt alltid på den för att den andra skulle kunna desarmera bomben. Hade det exploderat, skulle de inte hittat lekamliga delar till att fylla en tekopp ens, men vi var ju kungar på skjutfältet. Emellertid hände det en gång att ett spetsanslagsrör trilskades och vi var utan trotyl. Till slut gav vi upp försöken ute vid Svartsjön, satte fast blindgångaren på pakethållaren och knöt fast. För att inte hela bygden skulle se vad vi kom med så gömdes härligheten under en jacka. Därefter bar den fullständigt galna resan iväg till unge L:s ladugård där hans far hade en liten verkstadsdel med bättre grejer. Vi satte fast 7½ cm granaten i ett skruvstäd och plockade fram en bågfil för att såga bort röret. L:s pappa kom in och undrade vad vi sysslade med. När han såg vad som satt i skruvstället vitnade han i ansiktet, men precis då var vi klara så granaten var ofarlig. Det blev livat i holken vill jag lova. En 7,5 cm blindgångare i en ladugård mitt i Heden hade förvandlat gårdsplanen till en grusgrop och av ladugården hade det bara blivit pinnved.

(sista delen kommer i nästa nummer)

DAMMEN VID VITJTJÄRV KRAFTVERK BLIR ÄNNU SÄKRARE

Dammen vid Vittjärven vattenkraftverk är idag byggd för att klara kraftiga flöden. För att den ska klara extremt höga vattenflöden förstärker vi den nu ytterligare.

- 1 Vi höjer vänster damms tätskikt**
Det tätande skiktet under ytan i dammen höjs cirka 50 cm. På marknivå blir höjden oförändrad.
- 2 Vi höjer höger damm**
Dammen höjs för att förhindra överflöde vid extrema vattennivåer. Vid extremt vattenflöde kan en del av dammen ge efter. Överflödesvatten leds då in i det så kallade högflodesutskovet (se punkt 3).
- 3 Vi bygger nytt utskov för höga flöden**
Utskovet är en 80 meter bred vattenkanal. Vid extremt vattenflöde avlastar kanalen kraftverket och förhindrar på så sätt skador på kraftverket.
- 4 Vi höjer vallen**
För att förhindra att älven skär genom terrängen vid extrema vattenflöden höjs och utökas den befintliga skyddsvalLEN med cirka en meter.

Vill du veta mer?

Du kan läsa mer om Vittjärven kraftverk och säkerheten vid våra dammar på www.vattenfall.se/vittjarv